

Ahmet Fevzi Efendi (Erdem) (1885-1974)

Siyasetçi olarak bilinen Ahmet Fevzi Efendi, 1885 yılında Artvin ilinin Şavşat ilçesine bağlı Çayağzı köyünde dünyaya gelmiştir. 93 Harbi'nde (1877-1878) Acara'dan göç etmiş olan çiftçi Süleyman Ağa'nın oğludur. A. Fevzi Efendi, Şavşat ve Balıklı'da iki yıl kadar medrese eğitimi aldıktan sonra 1904 yılında İstanbul'a gelmiştir. Burada ise Dâru'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medresesinde eğitim görmüştür. Darülfünunun Hukuk Mektebinde birinci sınıfta okurken Montros Mütarekesi'nin imzalanmasıyla memleketine davet edilen Fevzi Efendi, 1918 yılında Şavşat Müftülüğüne atanmıştır.

Mustafa Kemal Paşa Erzurum'a geldiğinde irtibat kurduğu ve ulusal direniş için talimat verdiği Ahmet Fevzi Efendi, arkadaşlarıyla bölgede Kuva-yı Milliye Teşkilatını kurmuştur. Cemiyet-i İslamiye üyelerinden Çürüksulu Bekir Ağa, Şavşat'a gelerek Ankara'ya bir temsilci gönderileceğini Ahmet Fevzi Efendi'ye iletmış, köy muhtarları ve halk ile Tepeköy (Ahaldaba)'de yapılan toplantı sonucunda kendisi temsilci seçilmiştir. Keda üzerinden Batum'a, Batum'dan da motor ile Samsun'a ulaşmıştır. Burada ise diğer dört Batum temsilcisiyle birlikte yolun emniyetli olmaması nedeniyle askeri birlik komutanının temin ettiği at arabasıyla Kavak üzerinden Ankara'ya geçmişlerdir. Yol boyunca halka Millî Mücadele'yi desteklemeleri yönünde konuşmalar yapmışlardır. 3 Haziran 1920 tarihinde TBMM'nin I. Dönemi için yapılan seçimde Batum milletvekili olarak Meclise girmiş ve ardından Şer'iyye ve Evkaf Komisyonuna seçilmiştir. Meclis tarafından bir süre Konya yöresinde Millî Mücadelenin amaç ve hedefleri hakkında halkı aydınlatmak üzere görevlendirilmiştir.

1917 yılındaki Bolşevik İhtilâli neticesinde Çarlık idaresi çökmüş, yerine kurulan Bolşevik idaresiyle Osmanlı Devleti arasında 3 Mart 1918 tarihli Brest-Litovsk Antlaşması imzalanmıştır. Kars, Ardahan ve Batum halk oylaması yapılması şartıyla Türkiye'ye iade edilmiştir. 14 Nisan'da Türk birlikleri Batum'a girmiş, halk oylaması ardından Kars, Ardahan, Batum ahalisinin büyük çoğunluğu Türkiye'yi tercih etmiştir. Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında imzalanan 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Mütarekesi, hem devletin fiili varlığını hem de Elviye-i Selâse'deki durumunu değiştirmiştir. İngiliz işgali üzerine Türk birlikleri ve idarecileri Batum'dan geri çekilmiştir. Ahmet Fevzi Efendi ise Gürcü işgaline karşı teşkilat kurmak için TBMM Genel Kurulunca diğer Batum milletvekilleri olan Akif ve Nurettin Bey ile Doğu Cephesi'nde görev yapmak üzere 8 Eylül 1920 tarihli TBMM kararıyla süresiz izinli sayılmıştır. Doğu Cephesi kumandanlığının bildirmesi üzerine 7 Ağustos 1920'de görevi sona erince de Meclisteki görevine dönmüştür. Vekilliği döneminde Şer'iyye ve Evkaf Komisyonu üyeliğine devam etmekle birlikte Bayındırlık ve İrşad Komisyonlarında da görev almıştır. Dönem içinde biri gizli oturumda olmak üzere kürsüde beş konuşma yapmış ve bir önerge vermiştir.

TBMM'nin 7 Ağustos 1920 tarihinde yapılan oturumunda Batum'dan "Şavşat Mektebi Müdürü Zihni" namıyla Meclise gönderilen bir telgrafta; Gürcülerin Batum'u işgal etmelerinin hemen ardından ilk icraat olarak Cemiyet-i İslamiye'yi dağıttıkları ve azalar aleyhinde takibata başlayarak firara mecbur ettiklerinin belirtilmesi üzerine Mecliste söz alan Batum mebuslarından Ahmet Fevzi Efendi; Batum halkının 93 Harbi'nde, seferberlikte ve savaş sonrasında da Türkiye'ye bağlılıklarını tasdik ettiğini, sadece Türkiye ile yaşamak istediğini ve dolayısıyla onlara yardım edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca İzmit muharebelerinde önemli hizmeti görülen Geyveli Fuat ve Rıza Beylerin İstiklal Madalyası'yla ödüllendirilmesi hakkında yapılan görüşmeler esnasında da söz alan Ahmet Fevzi Efendi, "Doğu Cephesi'nde Ermeni ve Gürcülerle olan savaşların bitmesinde ve Erzurum, Sivas kongrelerinin yapılması dâhil TBMM'nin açılmasında Elviye-i Selâse ahali etkin olmuştur." demiştir. Hatta buna izafeten çok mühim hizmeti geçen, muazzam ordu komutanlarına da İstiklal Madalyası verilmesi gerektiğini söylemiştir.

Ahmet Fevzi Efendi, milletvekilliği I. Dönem’de sona erince memleketi olan Artvin’e yerleşmiştir. Ölmeden önce kendisi TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngörmüş ve 1941, 1943, 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında da kendisine devletten tahsis edilen maddi destek ile yaşamını köyünde köy kalkınmasına yönelik çalışmalarla sürdürmüştür. 1931-1936 yılları arası Şavşat Belediye Başkanlığı, 1936-1938 yıllarında Arazi Tahrir Komisyonu Başkanlığı ve 1938-1947 yılları arasında da Çoruh (Artvin) İl Genel Meclisi Üyeliği yapmıştır. Evli ve altı çocuk sahibi olan Ahmet Fevzi Efendi, 24 Ekim 1974’te Şavşat’ta vefat etmiştir.

Gül Mükerrerem ÖZTÜRK

KAYNAKÇA

Resmî Kaynaklar

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM’nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 7, Ankara 1945.

TBMM Albümü 1920-1973, s. 7, Ankara 1973.

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 14, Ankara 2010

TBMM Zabıt Ceridesi, 2. Cilt, 30. Birleşim, 8.7.1920, s.243-244.

TBMM Zabıt Cerideleri, 14. Cilt, 104. Birleşim, 3.11.1921, s.120-121.

TBMM Zabıt Ceridesi, 3. Cilt, 44. Birleşim, 7.8.1920, s.117-121.

TBMM Zabıt Cerideleri, 14. Cilt, 104. Birleşim, 3.11.1921, s. 36.

TBMM Zabıt Cerideleri, 14. Cilt, 104. Birleşim, 3.11.1921, s. 54,55.

TBMM Zabıt Cerideleri, 20. Cilt, 49. Birleşim, 7.6.1922, s.186.

TBMM Zabıt Cerideleri, 21. Cilt. 66. Birleşim, 1.7.1922, s.186.

TBMM Zabıt Cerideleri, 21.Cilt, 77. Birleşim, 20.7.1922, s. 451-452.

TBMM Zabıt Cerideleri, 22.Cilt, 83. Birleşim, 31.7.1922, s.70.

TBMM Zabıt Cerideleri, 24. Cilt, 128. Birleşim, 28.10.1922, s. 217.

TBMM Gizli Zabıt Cerideleri, 3. Cilt, 55. Birleşim, 15.6.1922, s.446.

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 8, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 63, Ankara [1922]

Araştırma Eserleri

ARSLAN, Zehra, “Moskova Antlaşması Sonrası Batum’da Rus ve Gürcülerin Yaptıkları Düzenlemeler

(1921-1925)”, **Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi**, 8(8), 2010, s. 133-152.

ARSLAN, Zehra, “Batum Göçmenleri (1914-1930)”, **Bilig**, S. 71, Güz 2014, s.43-64.

ARSLAN, Zehra, **Brest Litovsk Müzakerelerinin Türk Kamuoyuna Yansımaları (Askerî, Siyasî ve Sosyal Gelişmeler)**, (s.283-308), Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları, Trabzon 2017.

ARSLAN, Zehra, **Brest-Litovsk Müzakereleri ve Barış Antlaşması (15 Aralık 1917-3 Mart 1918)**, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-I 19. Yüzyılın Yarisından 20. Yüzyılın Başlarına Kadar Osmanlı Devleti ve Yeni Türkiye'nin Doğuşu (Modernleşen Türkiye) c.I, (ss. 537-587), Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları 2023.

BAKAN, Mustafa, “Milli Mücadele Yıllarında Elviye-i Selase ve Batum”, **Turkish Studies**, 3(7), 2008, s.733-748.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi**, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı, Ankara 1994-1995.

KASAP, Murat, **Osmanlı Gürcüleri**, I. Baskı, Gürcistan Dostluğu Derneği Yayınları, İstanbul 2010.

SÜRMEİ, Serpil “Batum Milletvekili Ahmed Fevzi (Erdem) ve Şavşat Olayı”, **Atatürk Dergisi**, 5/3, 2007, s. 53-77.

ŞENTÜRK, Miraç, **Milli Mücadele Döneminde Elviye-i Selase ve Milletvekilleri**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 2010.

YUCA, İrşad Sami, “I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 9/42, 2016, s. 831-845.

ქასაბი, მურად, ოსმალეთის ქართველები, თურქეთის დიდი ეროვნული კრების დეპუტატი, ბათუმელები დეპუტატები, აჰმედ ფევი ეფენდი (ერდემი), (გვ.182-183), საქართველოსთან მეგობრობის ასოციაცია, სტამბოლი, 2012.

Diğer

Metinde kullanılan Fotoğraf için bkz. “Ahmet Fevzi Efendi (Erdem) - Biyografya”

<https://www.savsat.bel.tr/tr/p/62023d5d0f406c0acc238996/eski-baskanlarimiz> (Erişim tarihi: 24.12.2023)

<https://www.kimoneo.com/ahmet-fevzi-erdem-kimdir-milletvekili-nereli-esi-tbmm/> (Erişim tarihi: 24.12.2023)

09/09/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ahmet-fevzi-efendi-erdem-1885-1974/?pdf=7020> adresinden erişilmiştir